

Зозуль Т.В.

Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

ПСИХОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ СПРИЙНЯТТЯ ТІЛЕСНОСТІ ТА СЕКСУАЛЬНИХ УСТАНОВОК ЖІНОК ЯК АСПЕКТУ ФОРМУВАННЯ ЇХ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЕРОТИЧНОГО КОДУ

Стаття присвячена теоретичному та емпіричному вивченню зв'язків сприйняття тіла та сексуальних установок жінок як аспекту формування їх індивідуального еротичного коду.

Представлено теоретичний аналіз феноменів, що описують різноманіття проявів індивідуальної еротичної поведінки жінки, – її ставлення до тілесності, сексуальних сценаріїв та індивідуальних еротичних кодів.

Емпіричне дослідження проводилось на вибірці, до якої увійшли 224 жінки віком від 20 до 57 років. Як діагностичний інструментарій нами обрано методики «Багатофакторний опитувальник ставлення до...» (MBSRQ; T. Cash), «Опитувальник впливу образу тіла на якість життя» (BIQLI, T. Cash) та «Опитувальник вивчення установок до сексу» (за Айзенком). За результатами емпіричного дослідження виявлено тенденцію жінок досліджуваної вибірки до підвищеного вираження схильності до позитивного ставлення до порнографії, відрази до сексу та установки на фізичний секс, тобто надання вагомого значення своїй сексуальній поведінці, особливо порівняно із іншими аспектами стосунків з чоловіками. В статті представлено, що досліджуваним характерна позитивна оцінка своєї зовнішності загалом та окремих параметрів власної тілесності, орієнтація на підкреслення позитивних параметрів свого зовнішнього вигляду. Вони надають великої ваги своєму зовнішньому вигляду, реалізують спрямованість на зовнішність, приділяючи багато часу різноманітним процедурам догляду за собою.

Представлені в статті результати кореляційного аналізу дали можливість визначити такі тенденції: позитивна оцінка ваги виступає наслідком попередньої стурбованості цією сферою життя та тілесності у жінок; показник самооцінки ваги виступає вагомим аспектом формування еротичної поведінки жінки і передбачає пряму залежність – чим краща оцінка ваги, тим більш виражене лібідо, спроможність жінок до переживання стану сексуального збудження та налаштованості на встановлення інтимних стосунків із партнером; реалізація в сексуальних стосунках провокує позитивну оцінку образу тіла у забезпеченні якості життя, проте не збільшує кількісне вираження сексуального прагнення.

Ключові слова: *індивідуальний еротичний код, сексуальні установки, ставлення жінок до тілесності, сексуальність жінки, образ тіла, вплив сприйняття тілесності на якість життя, схильність жінок до збудження, сексуальна реалізованість жінок.*

Постановка проблеми. У світлі актуальних тенденцій наукова та практична проблематика провідних тенденцій у побудові статевих стосунків не втрачає актуальності. Такі тенденції реалізуються у різних формах – поведінкових патернах, сексуальних установках та загальних орієнтаціях усвідомлення власної тілесності й сексуальності тощо. В межах наукового осягнення цієї проблеми ми припускаємо виражений взаємозв'язок між закономірностями усвідомлення власної тілесності та сексуальними установками особистості.

Практична зумовленість вивчення цієї проблематики пояснюється необхідністю дослідження чинників формування цілісних патер-

нів статевої поведінки особистості, оптимізації системи стосунків у дошлюбний та шлюбний періоди життя молоді тощо. Особливої ваги проблема вивчення тілесних аспектів статевої поведінки особистості набуває у контексті сутнісних змін у сферах сучасної міжстатевої взаємодії, усвідомлення людиною себе як представника соціальної, статевої та гендерної ролі, модифікації співвідношення цих ролей у представників сучасного суспільства. Тож, вивчення зв'язків сприйняття тіла та сексуальних установок жінок як аспекту становлення їх індивідуальних еротичних кодів має виражену практичну та теоретичну значущість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми виходимо із постулату про те, що сутність сексуальної поведінки має мультифакторну природу і виражається у специфічному утворенні, визначеному нами як індивідуальний еротичний код особистості. Ми визначаємо індивідуальний еротичний код як єдину систему запису моделі еротичної поведінки індивіда у вигляді послідовності прояву власних реакцій та реакцій «ідеального партнера», запрограмовану на реалізацію певного сексуального завдання (К.В. Седих, Т.В. Зозуль [7, с. 88]). Патерни сексуальної поведінки формуються в особистості на перетині взаємодії впливів культурного середовища (О.І. Кравченко [6, с.144]) та становлення фізіологічних і тілесних механізмів функціонування людини (S. Hust [9, с.203]), що поєднуються в індивідуальному досвіді людини.

Одним із базових теоретичних конструктів, що описує специфіку, виступає сексуальна установка. Сексуальні установки людини відображають її готовність до певних видів сексуальної активності, стан внутрішньої, неусвідомлюваної готовності суб'єкта оціночно чи поведінково реагувати певним чином на об'єкти дійсності чи інформацію про них (В.А. Гупаловська [2, с. 62]). Натомість, на думку Л.І. Дідковської [3, с. 75], сексуальна установка представляє собою уявлення відносно припустимих або ж неприпустимих норм сексуальної поведінки, що розгортаються у двох проєкціях – відносно себе та відносно свого сексуального партнера.

Водночас саме сприйняття своєї тілесності, власного тіла, зовнішності загалом та окремих її аспектів, ваги, свого іміджу закладають основу для формування патернів індивідуальної еротичної поведінки людини. Отже, у цій публікації ми зосередили наукову увагу саме на вивченні тілесних аспектів формування сексуальних установок жінок як аспекту становлення їх індивідуального еротичного коду.

Сприйняття тілесності жінками також виступає предметом актуальних наукових пошуків. Зокрема, Є.М. Калюжна та Н.В. Савченко [5, с. 81] використовують поняття тілесного досвіду, що постає як комунікативно-семіотичний процес формування, організації, акумуляції та трансляції тілесних знань, навичок та практик. Вони визначають такі складники тілесного досвіду жінок, як: переживання тілесних відчуттів, вербалізація тілесного «Я», формування тілесних компетентностей, різні аспекти оволодіння власним тілом та тілесними навичками. Вони визначили, що

тілесний досвід молодих жінок включає особливості їх тілесного реагування на життєві ситуації та формування способів тілесної саморегуляції, здатність керувати тілесними переживаннями. Дослідниці підкреслюють, що вагому роль у цьому комплексному процесі має рефлексія як провідний механізм самопізнання жінки.

При цьому переважаючий вплив сприйняття тілесності на життя особистості, організацію нею багатогранної системи комунікації і життєвої активності доводиться великою кількістю науковців. Зокрема, ставлення до власної тілесності виступає системою оцінки власного функціонування, вибору найбільш загальних та змістовних векторів самоздійснення людиною в сучасному світі (Т.Б. Хомуленко [8, с. 215]), закладає особливості ставлення до власної харчової та сексуальної поведінки (Л.М. Абсалямова [1, с. 24]), формує в особистості якісну оцінку власного життя та дає певний рівень почуття безпеки й задоволення життям (В.А. Дяченко, І.А. Мунасіпова-Мотяш, Д.Е. Дубініна [4, с. 146]) тощо.

Постановка завдання. Отже, ця публікація присвячена вивченню взаємозв'язків між ставленням жінок до власної тілесності та формуванням у них сексуальних установок. З цією метою нами сформульовано ряд завдань: 1) здійснити опис специфіки сприйняття тілесності жінок досліджуваної вибірки; 2) описати особливості вираженості сексуальних установок жінок; 3) проаналізувати специфіку кореляції аспектів ставлення до тілесності та сексуальних установок у жінок досліджуваної вибірки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення особливостей зв'язків сприйняття тіла та сексуальних установок жінок як аспекту формування їх індивідуального еротичного коду проводилось на вибірці, до якої увійшли 224 жінки віком від 20 до 57 років. Ми передбачили, що властиве жінкам ставлення до їх тілесності виступає чинником формування їх сексуальних установок, адже емоційно-оцінне ставлення до свого тіла відображає специфіку сексуальних інтенцій особистості. Як діагностичний інструментарій нами обрано методики «Багатофакторний опитувальник ставлення до...» (MBSRQ; Т. Cash), «Опитувальник впливу образу тіла на якість життя» (BIQLI, Т. Cash) та «Опитувальник вивчення установок до сексу» (за Айзенком).

Для здійснення кількісного та статистичного аналізу отриманих даних нами використано критерій r_s -Спірмена (для визначення статистичної значущості кореляції досліджуваних ознак), дані

описової статистики (середнє значення та стандартне відхилення, відсоткові показники) для опису загальних тенденцій вираженості досліджуваних ознак у вибірці. Комп'ютерна статистична обробка даних здійснювалась за допомогою пакета статистичних програм SPSS 21.0 for Windows.

У таблиці 1 представлено середні значення вираженості показників ставлення до свого тіла жінок досліджуваної вибірки.

Як свідчать дані таблиці 1, жінки переважно позитивно ставляться до власної зовнішності та свого тіла, оскільки майже всі показники входять до нормативних значень, що типово прийняті за цими методиками. Зокрема, жінкам із вибірки характерна позитивна оцінка своєї зовнішності загалом та за окремими параметрами власної тілесності, орієнтація на підкреслення позитивних параметрів свого зовнішнього вигляду (відповідно до нормативного значення $3,37 \pm 0,78$). Жінки надають значення власному зовнішньому вигляду, реалізують спрямованість на зовнішність, приділяючи багато часу різноманітним процедурам догляду за собою (порівняно з середнім значенням $3,27 \pm 0,89$). Досліджувані характеризуються вираженою позитивною оцінкою власної зовнішності (обличчям, фігурою, рисами тощо), адже представлений у таблиці 1 показник за цією шкалою потрапляє в нормативне значення $2,44 \pm 1,12$. Жінки переважно задоволені своєю вагою, хоча іноді можуть бути і стурбованими та вдаються до певних засобів оптимізації власної ваги (нормативні значення за параметром стур-

бованості вагою становить $2,03 \pm 2,08$, а оцінкою ваги – $3,1 \pm 1,1$).

У таблиці 2 представлено показники установок до сексу жінок досліджуваної вибірки.

Як видно з таблиці 2, у жінок виявлено тенденції до підвищеної схильності до позитивного ставлення до порнографії ($5 \pm 1,8$), відрази до сексу ($3,4 \pm 1,4$) та установки на фізичний секс ($5,2 \pm 2,1$). Тобто жінкам характерне надання високого значення своїй сексуальній поведінці, особливо порівняно із іншими аспектами стосунків з чоловіками. Досліджувані характеризуються позитивним ставленням до порнографічної продукції, виправдовують її існування, із задоволенням ставляться до споглядання сексуальних стосунків. При цьому жінки вибірки характеризуються схильністю до встановлення інтимних стосунків із чоловіками, реалізувати фізичний секс. Це важливо для них більшою мірою, ніж встановлення гармонійних стосунків із чоловіком та побудову із ним взаємодії. При цьому для частини представниць вибірки характерна виражена відраза до сексу, несприйняття певних форм організації сексуальних стосунків.

Водночас виявлено тенденції до зниженого рівня сексуальної сором'язливості ($1,9 \pm 1,7$) та збудливості ($3,9 \pm 1,8$). Це дає підстави стверджувати, що жінки не схильні уникати сексуальних стосунків, спроможні до проявів сексуальної пристрасті чи нормального прояву сексуальної поведінки, не демонструючи тривогу від необхідності вступати до інтимних стосунків. Досліджувані

Таблиця 1

Показники ставлення до свого тіла жінок досліджуваної вибірки

оцінка зовнішності	орієнтація на зовнішність	задоволеність параметрами тіла	стурбованість зайвою вагою	самооцінка ваги	вплив сприйняття тіла на якість життя
$3,15 \pm 0,06$	$3,5 \pm 0,08$	$3,73 \pm 0,09$	$2,53 \pm 0,17$	$2,94 \pm 0,13$	$1,36 \pm 0,16$

Таблиця 2

Показники установок до сексу жінок досліджуваної вибірки

Сексуальна дозволеність	Сексуальна реалізованість	Сексуальна невротичність	Знесоблений секс	Порнографія	Сексуальна сором'язливість	Цнотливість	Відраза до сексу	Сексуальна збудливість	Фізичний секс	Агресивний секс
$9,12 \pm 2,1$	$7,79 \pm 2,9$	$3,37 \pm 1,63$	$2,87 \pm 1,8$	$5 \pm 1,8$	$1,9 \pm 1,7$	$2,46 \pm 1,6$	$3,4 \pm 1,4$	$3,9 \pm 1,8$	$5,2 \pm 2,1$	$1,8 \pm 1,2$

також характеризуються зниженим показником сексуальної збудливості, тобто потребують реалізації цілого ряду вимог та умов для відчуття сексуального збудження.

Досліджувані характеризуються орієнтацією до знижено-середнього рівня прояву сексуальної дозволеності та знеособленого сексу, середнього рівня сексуальної невротичності та агресивного сексу. До тематики організації власного сексуального життя жінки підходять відповідально, схильні тривалий час обирати партнера. Для досліджуваних важливо побудувати стосунки з чоловіком, а не просто реалізувати із ним сексуальні інтенції у вигляді фізичної взаємодії.

Аналіз кореляцій між діагностованими показниками дав наступні результати. Показник оцінки власної зовнішності демонструє помірну позитивну кореляцію з орієнтацією на зовнішність (0,255) та задоволеність параметрами свого тіла (0,357). Тобто цей показник відображає внутрішню узгодженість оцінки власного тіла загалом та окремих його компонентів, що є закономірним. Показник орієнтації на зовнішність має помірні кореляції з оцінкою зовнішності (0,255), задоволеності параметрами тіла (0,205) та впливом сприйняття тіла на якість життя жінки (0,255).

На рис. 1 представлено кореляційні зв'язки задоволеності параметрами тіла жінок із іншими діагностованими параметрами.

Як видно з рис. 1, задоволеність параметрами тіла жінок має сильні позитивні кореляції із оцінкою зовнішності (0,357) та впливом образу тіла на якість життя жінки (0,596), помірну позитивну кореляцію із орієнтацією на зовнішність (0,205) та

помірні негативні кореляції із показниками лібідо (-0,224) та сексуальної дозволеності (-0,201). Тобто визначено таку закономірність: чим більше жінки задоволені окремими характеристиками свого тіла та зовнішності, тим краще вони оцінюють роль власної тілесності у забезпеченні якості свого життя. При цьому показник задоволеності параметрами тіла провокує знижене лібідо та зменшує дозволеність жінок у сексуальних стосунках. Тобто те, що жінки мають знижену оцінку параметрів своєї зовнішності, провокує у них зниження сексуальної активності та звужує спектр можливих сексуальних взаємодій.

Також нами виявлено сильну позитивну кореляцію між показниками стурбованості зайвою вагою та самооцінкою ваги (0,348), що є цікавим, оскільки можемо передбачити, що за логікою збільшення позитивної оцінки власної ваги повинно зменшувати рівень стурбованості цим параметром зовнішності, а діагностовані дані дають зворотну тенденцію – чим краще показник ваги у жінки, тим більше вона нею переймається. Тобто позитивна оцінка ваги, таким чином, виступає наслідком попередньої стурбованості цією сферою життя та тілесності.

Розглянемо показники кореляцій самооцінки ваги з іншими діагностованими ознаками, що представлено на рис. 2.

Як свідчать дані рис. 2, самооцінка ваги має виражені прямі кореляції з показниками стурбованості вагою (0,348) та вираженості лібідо (0,335), помірні позитивні кореляції із сексуальною збудливістю (0,218), дозволеністю (0,296), фізичним сексом (0,245) та визначеністю із маскулініними чи

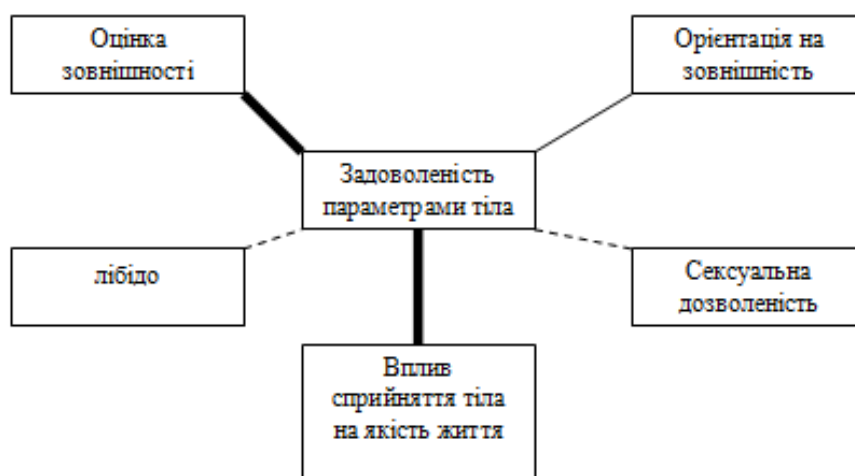

Рис. 1. Кореляційні зв'язки показника задоволеності параметрами тіла жінок досліджуваної вибірки з іншими діагностованими ознаками

фемінними характеристиками (0,251). Тобто показник самооцінки ваги виступає вагомим аспектом формування еротичної поведінки жінки: чим краща оцінка ваги, тим більше виражене лібідо, вища спроможність жінок до переживання стану сексуального збудження та налаштованості на встановлення інтимних стосунків із партнером, розширення спектру дозволеності в інтимних стосунках.

Різнобічні кореляції зафіксовано за показником впливу образу тіла на якість життя жінки, що представлено на рис. 3.

Як видно з рис. 3, нами зафіксовано позитивні кореляції впливу образу тіла на якість життя жінки із показниками задоволеності параметрами тіла (0,0596), орієнтації на зовнішність (0,255) і сексуальної реалізованості (0,218) та негативна кореляція із показником лібідо (-0,242). Тобто такі кореляції дають можливість виявити таку тенденцію: вплив образу тіла на якість життя жінки

настільки виражений, наскільки вона позитивно оцінює власну зовнішність та задоволена нею, реалізована в системі інтимних стосунків. При цьому жінки досліджуваної вибірки демонструють обернену залежність між впливом образу тіла на якість життя та показником лібідо, що є дивним. Тобто реалізація в сексуальних стосунках провокує позитивну оцінку образу тіла у забезпеченні якості життя, проте не збільшує кількісне вираження сексуального прагнення. Жінки можуть бути задоволені своїм сексуальним життям, хоча це і не передбачає високого рівня прагнення до інтимної взаємодії.

Висновки. Результати емпіричного дослідження засвідчили тенденції у жінок досліджуваної вибірки до підвищеного вираження схильності до позитивного ставлення до порнографії, відрази до сексу та установки на фізичний секс, тобто надання вагомому значення своїй сексу-

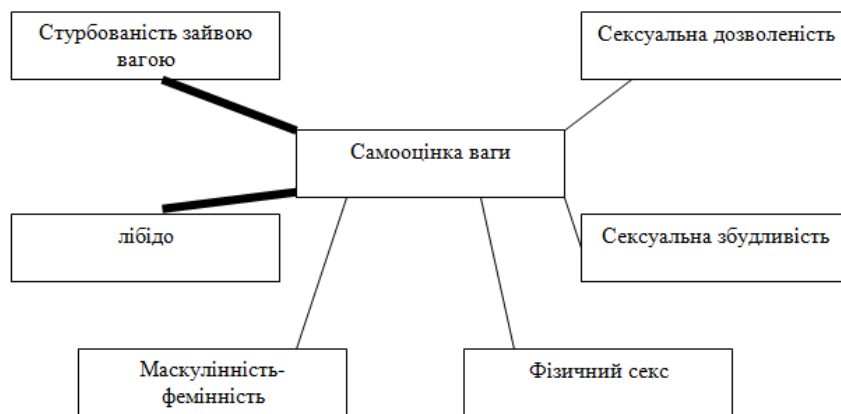

Рис. 2. Кореляційні зв'язки показника самооцінки ваги жінок досліджуваної вибірки з іншими діагностованими ознаками

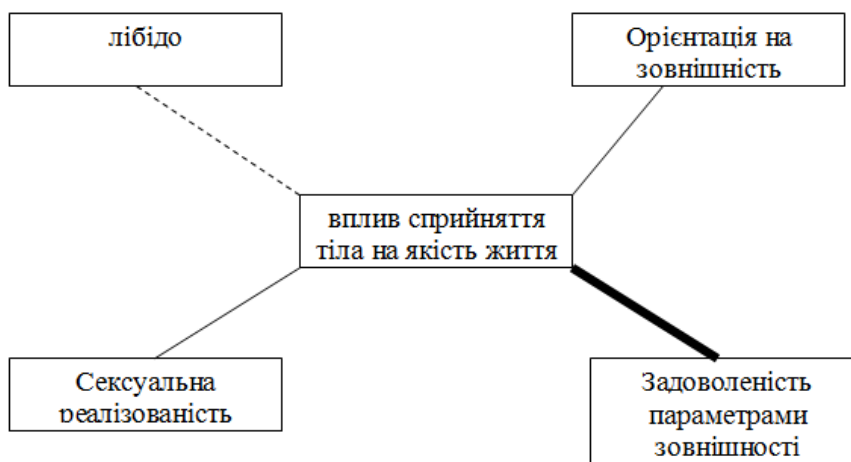

Рис. 3. Кореляційні зв'язки показника впливу сприйняття тіла на якість життя жінок досліджуваної вибірки з іншими діагностованими ознаками

альній поведінці, особливо порівняно із іншими аспектами стосунків з чоловіками.

Виявлено, що досліджуваним характерна позитивна оцінка своєї зовнішності загалом та окремих параметрів власної тілесності, орієнтація на підкреслення позитивних параметрів свого зовнішнього вигляду. Вони надають великої ваги своєму зовнішньому вигляду, реалізують спрямованість на зовнішність, приділяючи багато часу різноманітним процедурам догляду за собою. Переважно жінки позитивно оцінюють свою вагу та не мають тривожності щодо цього.

Аналіз кореляційних зв'язків дав можливість визначити такі закономірності впливу сприйняття тілесності на формування сексуальних установок жінок: 1) чим більше жінки задоволені окремими характеристиками свого тіла та зовнішності, тим краще вони оцінюють роль власної тілесності у забезпеченні якості свого життя; 2) позитивна оцінка ваги виступає наслідком попередньої стурбованості цією сферою життя та тілесності; 3) показник самооцінки ваги виступає вагомим

аспектом формування еротичної поведінки жінки: чим краща оцінка ваги, тим більше виражене лібідо, вища спроможність жінок до переживання стану сексуального збудження та налаштованості на встановлення інтимних стосунків із партнером, розширення спектру дозволеності в інтимних стосунках; 4) вплив образу тіла на якість життя жінки настільки виражений, наскільки вона позитивно оцінює власну зовнішність та задоволена нею, реалізована в системі інтимних стосунків; 5) реалізація в сексуальних стосунках провокує позитивну оцінку образу тіла у забезпеченні якості життя, проте не збільшує кількісне вираження сексуального прагнення.

Водночас це дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми і потребує подальшого вивчення. Зокрема, перспективою розвідок у цьому напрямку виступатиме вивчення кореляції сексуальних установок жінок та чоловіків досліджуваної вибірки із іншими чинниками та складовими компонентами формування індивідуальних еротичних кодів.

Список літератури:

1. Абсаямова Л.М. Роль «тілесного Я» у формуванні патернів харчової поведінки. *Проблеми сучасної психології*. 2017. Вип. 38. С. 18-27.
2. Гупаловська В.А. Теорії та моделі сексуальності: чи є місце для духовності? *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Психологія». 2016. Випуск 3. С. 54-64.
3. Дідковська Л.І. Психологічні особливості ставлення до сексу осіб віку ранньої дорослості. *Психологічні науки*. 2014. Вип. 2.12 (103). С. 72-79.
4. Дяченко В.А., Мунасіпова-Мотяш І. А., Дубініна Д. Е. Взаємозв'язок психологічної безпеки та задоволеності образом тіла у жінок. *Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАНП України*, 2019. Том VII. Екологічна психологія. Вип. 47. С. 140-152.
5. Калюжна Є.М., Савченко Н.В. Дослідження психологічних особливостей тілесності молодих жінок у контексті феноменології. *Психологічний журнал*. 2021. № 7. Вип. 5. С.75-84.
6. Кравченко О.І. Культурний код міста: проблема ідентифікації. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2019. № 2 (30). С.143-148.
7. Седих К.В., Зозуль Т.В. Типи індивідуального еротичного коду у чоловіків. *Психологія і особистість*. 2019. № 1 (15). С. 86-100.
8. Хомуленко Т.Б. Структурно-функціональна характеристика тілесного «Я» в умовах психосоматичної кризи. *Особистість як суб'єкт подолання кризових ситуацій: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, С.Б. Кузікової, В.Л. Зливкова*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 540 с.
9. Hust S. Scripting Sexual Consent: Internalized Traditional Sexual Scripts and Sexual Consent Expectancies Among College Students. *Family Relations*. 2017. № 66. P. 197-210.

Zozul T.V. PSYCHOLOGICAL RESEARCH OF THE WOMEN'S CORPOREALITY PERCEPTION AND SEXUAL ATTITUDES CORRELATIONS AS THE ASPECT OF THE INDIVIDUAL EROTIC CODE FORMATION

The article is devoted to theoretical and empirical research of the women's corporeality perception and sexual attitudes correlations as the aspect of the individual erotic code formation.

Theoretical analysis of the women's individual erotic behavior variety phenomena – relation to corporality, sexual scenarios and individual erotic codes – is presented.

Empirical research was conducted on a sample of 224 women aged 20 to 57 years. As diagnostic methods we have chosen the methods Multidimensional Body-Self Relations Questionnaire (MBSRQ; T.Cash), The Body Image Quality of Life Inventory (BIQLI, T.Cash) and Eysenk Inventory of Difficulties to Sex, EIAS.

The empirical study found a tendency for women in the sample to be more prone to pornography, sexual aversion and physical sex, that is, the tendency to give importance to their sexual behavior, especially compared to other aspects of relationships with men.

The article presents that the subjects are characterized by a positive assessment of their appearance in general and individual parameters of their own body, focusing on emphasizing the positive parameters of their appearance. They attach great importance to their appearance, realize the focus on appearance, devoting a lot of time to various self-care procedures. Mostly women evaluate their weight positively and have no worries about it.

The results of the correlation analysis presented in the article made it possible to identify the following trends: a positive assessment of weight is a consequence of previous concerns about this area of life and physicality in women; weight self-esteem is an important aspect of the women erotic behavior formation and involves a direct relationship – the better weight assessment, the more pronounced libido, the ability of women to experience sexual arousal and willingness to establish an intimate relationship with a partner; realization in sexual relations provokes a positive assessment of body image in ensuring the quality of life, but does not increase the quantitative expression of sexual desire.

Key words: *individual erotic code, sexual attitudes, women's corporeality attitude, women's sexuality, body image, influence of corporeal perception on quality of life, women's propensity for arousal, sexual realization of women.*